

Bireyden Devlete Küresel Salgın

Editörler:

Onur Ender ASLAN

Şebnem KÖŞER AKÇAPAR

2. Baskı

Editörler: Prof. Dr. Onur Ender ASLAN - Prof. Dr. Şebnem KÖŞER AKÇAPAR

BİREYDEN DEVLETE KÜRESEL SALGIN

ISBN 978-625-7582-21-6

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ağustos 2021, Ankara
2. Baskı: Temmuz 2022, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Onur Ender ASLAN - Prof. Dr. Şebnem KÖŞER AKÇAPAR

- 1. Bölüm: Toplumsal Hızlandırıcı Olarak Küresel Salgın ve Dünya Düzeni**
Prof. Dr. Onur Ender ASLAN - Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2026-601X
- 2. Bölüm: Kamu Yönetimi Anlayışlarının Covid-19 Salgını ile Mücadele Tecrübeleri Üzerine Bir Deneme: İngiltere ve Almanya**
Arş. Gör. Didem İŞÇİ, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0882-6021
- 3. Bölüm: Vefa Sosyal Destek Grupları: Pandemi Sürecinde Kamu İdaresi Koordinasyonunda Ulusal Dayanışma**
Arş. Gör. Dilek ÇAKIR ÖZBEY, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7370-7424
- 4. Bölüm: Türk Kamu Yönetimi ve Covid-19 Salgını**
Doç. Dr. Sinan YAZICI, Bayburt Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9121-4677
- 5. Bölüm: Afet Yönetiminde Covid-19 Salgını**
Prof. Dr. Aslı AKAY, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8037-6259
- 6. Bölüm: Covid-19 Salgını ve İyilik Hali**
Prof. Dr. M. Hakan TÜRKCAPAR, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5298-8039
Dr. Öğr. Üyesi Yasemin KAHYA, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3034-0527
- 7. Bölüm: 'Risk Toplumu' ve Belirsizlik: Pandemi Döneminde Suriyeli Olmak**
Prof. Dr. Şebnem KÖŞER AKÇAPAR, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2168-8871
Yüksek Lisans Öğrencisi Aysima ÇALIŞAN, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6702-4379
- 8. Bölüm: Covid-19 Pandemisinin 65 Yaş Üstü Bireylerin Ekonomik Durumuna Etkisi**
Dr. Öğr. Üyesi Burcu ÖZDEMİR OCAKLI, Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9027-2880
Dr. Betül YALÇIN, Atlas Data Analysis and Consultancy
ORCID No: 0000-0002-5905-6696
Öğr. Gör. Ezgi ARSLAN ÖZDEMİR, Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8060-2535
Prof. Dr. Emine ÖZMETE, Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9264-5660

9. Bölüm: Pandeminin Çalışan Kadın ve Aileye Etkisi

Doktora Adayı Nagihan TANER, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2904-4894

10. Bölüm: Üniversiteli Genç Kadınların Covid-19 Salgını Döneminde Eğitim Deneyimleri

Dr. Öğr. Üyesi Aylin ÇAKIROĞLU ÇEVİK, TED Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0967-0169
Prof. Dr. Kezban ÇELİK, TED Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0234-9006
Prof. Dr. Nilay ÇABUK KAYA, Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7134-683X

İÇİNDEKİLER

Bölmeler ve Yazarları.....	iii
Giriş.....	1

BİRİNCİ TEMA: DÜNYA VE KÜRESEL SALGIN

1. BÖLÜM

TOPLUMSAL HIZLANDIRICI OLARAK KÜRESEL SALGIN VE DÜNYA DÜZENİ

Özet	9
Abstract	9
Giriş.....	10
Yöntem Üzerine	10
Kapitalizm ve Küresel Salgınlar: Toplumsal Hızlandırıcı	11
Küresel Salgın Neoliberalizmi Öldürdü mü?	13
Quo Vadis?: Çeliğin ve Yarı İletkenlerin Gücü.....	14
Sonuç.....	20
Kaynakça.....	20

2. BÖLÜM

KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞLARININ COVID-19 SALGINI İLE MÜCADELE TECRÜBELERİ ÜZERİNE BİR DENEME: İNGİLTERE VE ALMANYA

Özet	21
Abstract.....	21
Giriş.....	22
Almanya: Sosyal Refah Devleti Anlayışının Öncüsü	23
İngiltere: Post-Fordist Kamu Yönetimi Anlayışının İzleri	26
Covid-19 ile Mücadelede Almanya ve İngiltere	28
Sonuç	33
Kaynakça.....	34

İKİNCİ TEMA: TÜRKİYE VE KÜRESEL SALGIN

3. BÖLÜM

VEFA SOSYAL DESTEK GRUPLARI: PANDEMİ SÜRECİNDE KAMU İDARESİ KOORDİNASYONUNDA ULUSAL DAYANIŞMA

Özet	39
Abstract	40
Giriş.....	40

Türkiye’de Covid-19 Salgınının Seyri ve Risk Gruplarına Yönelik Önlemler	43
Vefa Sosyal Destek Gruplar Nasıl Ortaya Çıkmıştır ve Kimlerden Oluşur?	45
Vefa Sosyal Destek Gruplarının Faaliyetleri Nelerdir?	47
Pandemi Sürecinde Vefa Sosyal Destek Grupları Aracılığıyla Kamu Hizmeti	50
Sonuç.....	52
Kaynakça.....	53

4. BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİ VE COVID-19 SALGINI

Özet	55
Abstract.....	55
Giriş.....	56
Kavramsal Çerçeve.....	58
Covid-19 Salgını	58
Tarihten Günümüze Kamu Yönetimi	59
Salgın Sonrası Kamu Kurum ve Kuruluşları.....	61
Milli Eğitim Bakanlığı	61
Sağlık Bakanlığı	65
Tartışma: Eğitim ve Sağlıkta Dijitalleşme	69
Sonuç.....	71
Kaynakça.....	72

5. BÖLÜM

AFET YÖNETİMİNDE COVID-19 SALGINI

Özet	75
Abstract.....	75
Giriş.....	76
Afet Yönetiminde Salgınlar	78
Covid-19 Salgınına Müdahale	78
Salgın Döneminde Yaşanan Diğer Afetler	80
Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçeve Belgesi’nde Salgınlar	81
Sağlık İçin Dirençlilik ve Afet Risk Yönetimi	83
Afet Risk Azaltma ve Covid-19 Salgını	85
Ulusal Afet Risk Azaltma Stratejileri (ARA) ve Covid-19 Salgını	88
Afete Dirençliliğinin Sağlanmasında Halk Sağlığı Önlemleri.....	88
Afet Yönetiminden Sorumlu Kuruluşların Salgındaki Rolü.....	91
AFAD ve Covid-19 Salgın Süreci	93
Sonuç.....	98
Kaynakça.....	99

ÜÇÜNCÜ TEMA: BİREY VE KÜRESEL SALGIN

6. BÖLÜM COVID-19 SALGINI VE İYİLİK HALİ

Özet.....	105
Abstract.....	105
Giriş.....	106
Covid-19 Salgının Psikolojik İyilik Hali Üzerindeki Etkileri.....	106
Bilişsel Davranışçı Kuram Bağlamında Covid-19'a Verilen Bireysel Tepkiler	109
Covid-19 Salgınından Psikolojik Büyümeyle Çıkış	112
Sonuç.....	112
Kaynakça.....	113

7. BÖLÜM 'RİSK TOPLUMU' VE BELİRSİZLİK: PANDEMİ DÖNEMİNDE SURIYELİ OLMAK

Özet.....	117
Abstract.....	118
Giriş.....	118
Türkiye'de Durum.....	121
"Risk Toplumu" ve Pandemi İlişkisi.....	124
Yöntem	128
Katılımcılar	129
Bulgular ve Tartışma	130
Suriyeli Mültecilerin Dünü: Göç Hikayeleri ve Pandemi Öncesi Yaşam Koşulları	130
Neden ve Nasıl Geldiler?.....	131
Pandemi Öncesinde Neler Yapıyorlardı?	133
Suriyeli Mültecilerin Bugünü: Pandemi Etkisi	137
Pandeminin Temel Hizmetlere Erişime Etkisi Nedir?	137
Pandeminin Toplumsal Cinsiyet Boyutu Nedir?	143
Sonuç.....	144
Kaynakça.....	146

8. BÖLÜM COVID-19 PANDEMİSİNİN 65 YAŞ ÜSTÜ BİREYLERİN EKONOMİK DURUMUNA ETKİSİ

Özet.....	153
Abstract.....	154
Giriş.....	154

Bilgi Kaynakları ve Yöntem.....	157
İstihdam.....	158
Gelir Durumu	163
Finansal Yeterlilik	167
Mali Yardımlar	169
Sonuç ve Tartışma	175
Kaynakça.....	177

9. BÖLÜM PANDEMİNİN ÇALIŞAN KADIN VE AİLEYE ETKİSİ

Özet.....	181
Abstract.....	181
Giriş.....	182
Kuramsal Çerçeve.....	185
Türkiye’de Değişen Aile ve Aile İçi İlişkiler.....	188
Aile İçi İlişkiler.....	194
Ebeveyn ve Çocuk İlişkileri	195
Eşler Arası İlişkiler ve Aile İçi Şiddet	195
Yöntem	197
Araştırmanın Nitel Ayağı	197
Araştırmanın Nicel Ayağı.....	199
Bulgular	200
İş Yaşamı ve Ev Yaşamı Çatışması	200
Çocuk Bakımı ve Ev İşleri Desteğinin Yitirilmesi	201
İşbölümü ve Rol Beklentileri	203
Aile İçi iletişim.....	205
Hane İçinde Mekan Kullanımı	207
Zaman Yönetimi.....	208
Yemek ve Tüketim Alışkanlıkları	210
Gelir-Gider Dengesi.....	211
Günelik Yaşam Pratikleri	212
Sonuç.....	213
Kaynakça.....	216

10. BÖLÜM ÜNİVERSİTELİ GENÇ KADINLARIN COVID-19 SALGINI DÖNEMİNDE EĞİTİM DENEYİMLERİ

Özet	221
Abstract	222
Giriş.....	222

Türkiye’de Pandemi, Üniversiteler ve Kadın Öğrenciler	224
Çalışmanın Metodu	226
Katılımcı Profilleri	226
Eğitim Deneyimleri	231
Uzaktan Eğitime Devam/Devamsızlık	232
Öğrencilerin Gözünden Uzaktan Eğitim	234
Eve Dönüş ve Aile ile Yaşamak.....	238
Tartışma ve Sonuç	241
Kaynakça.....	244
Yazarlar Hakkında.....	247
Dizin	255

GİRİŞ

21. yüzyılı sürekli savaş halinin olduğu küresel çağ olarak nitelendirmek gerekir. Küresel salgın, sürekli savaş halinin olduğu bu çağda beklenmedik biçimde ortaya çıkan ve bütün dünyayı etkileyen bir görüngü olmuştur. Böylece, bireyden devlete ve toplumun her kesimine uzanan ve bütün toplumsal süreçleri yeniden biçimlendiren bir gerçekliğe dönüşmüştür. Küresel salgın, ilerleyen süreç içerisinde sadece bir sağlık sorunundan öte, toplumsal bir değişim aracına dönüşmüştür.

Bu kitap esas olarak küresel salgının bireyi, devleti ve toplumu nasıl etkilediğini ve farklı kategorilerin makro ve mikro düzeyde soruna aradığı çözüm yollarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Diğer yandan, küresel salgının bireyi, devleti ve toplumu hangi yöne doğru değiştirdiğinin ipuçları yer almaktadır. Kitap, aynı zamanda içinde yaşadığımız tarihi anlamlandırma çabasıdır. Pandemi sürecini yaşarken yazılan bir kitaptır. Küresel salgını birer birey olarak yaşarken, aynı zamanda bilim insanı olarak anlamlandırmak hem bir avantaj sunar, hem de birçok zorluk içerir. Yaşadığımız görüngüyü birey olarak anlamlandırmanın zorlukları yanında bir bilim insanı olarak yaşananı soyutlamak zordur. Bu olgu objektif ve sübjektif süreçleri zihnimizde barındırmaktadır.

Küresel salgın, birey ve toplumda, geriye dönüşü olmayan değişimi ortaya çıkarmıştır. Küresel salgının kendisi bir değişimi doğurmamış, var olan gidişatı hızlandırıcı etkisi ortaya çıkmıştır. Bu durumun, birey, devlet ve toplum üzerinde de benzer bir etkisi vardır. Küresel kapitalizm, bireyi 1980'den başlayan süreçte yalnız ve hücrelerine hapsedilmiş biçimde bencil-birey formuna sokmaktadır. 1980'den itibaren bütün pre-modern ve modern toplumsal bağları yerine, "ben" üzerine ve sanal dünyada inşa edilen bir birey formuna geçiş küresel salgın ile hızlanmıştır. Küresel salgın aynı zamanda dünya düzenindeki değişim eğilimini hızlandırmıştır. Dünya düzeninde Doğu Medeniyetinin ön alması ve Batının yerine yükselişi küresel salgın ile hızlanmıştır.

Toplumda eşitsizliğin yaygınlaşması ve derinleşmesi bir diğer temel sorundur. Artan eşitsizlik, sosyal sınıflar arasındaki görünmez çizgileri belirginleştirmiştir. En alttakileri daha da fakirleştirip kırılabilirliklerini artırırken, pandemi ile ya da pandemiye rağmen zenginleşen bir zümre yaratmıştır. Bir süredir can çekişen orta sınıfı ise temelden sarsılmıştır. Pandemi ile birlikte, sosyal tabakalaşmanın da farklılaşarak ivme kazandığı söylenebilir. Salgının bir başka toplumsal etkisi de, olmazsa olmaz olarak görülen kişisel haklar ve özgürlükler alanında olmuştur. Bu dönemde, sadece hareketlilik değil, her sosyal alan kısıtlanmış, sosyal

ilişkiler başka mecralara taşınmış, devletin bireyler üzerindeki gözetimi ve denetimi artarken, baskılanan toplumlarda bir başkaldırı olarak çeşitli sosyal hareketler meydana gelmiştir.

Öte yandan, salgınla doğan belirsizlik ortamı, kişisel hesaplaşmaları, yeni hayat arayışlarını, beklentileri, sorgulamaları da beraberinde getirmiştir. Özellikle, iş ve özel hayat bu durumdan etkilenmiştir. Pandemi süresince ve hatta sonrasında, çalışma usulleri ile geçim yollarının ve metodlarının nasıl şekilleneceği tartışma konusudur. Aile içi şiddet, ataerkillik, kadın cinayetleri, geleneksel toplumsal cinsiyet kalıpları ve ev içi işbölümünde erkeğin rolü gibi konular daha büyük toplumsal sorunlar olarak karşımızda dikilmektedir. Yine bu dönemde pandemi ile ötelenen boşanmalar ve evlenmeler, kısıtlamalar sonrası artış göstermiştir. Kitapta etraflıca tartışıldığı gibi, eğitimden sağlığa, kamu yönetiminden ekonomiye farklı sosyal kurumlar da bu süreçten hayli etkilenmiştir. Yerel halk kadar, küresel düzeyde yaşayan göçmen gruplar da eşitsizliklerden nasibini almıştır. İşten çıkarmalarda ilk gözden çıkarılanlar, zaten kayıt dışı ekonominin ve güvencesiz çalışma yaşamının bir parçası olan göçmenler olmuştur. Yabancı düşmanlığı doğru bilinen yanlışlarla alevlenmiş, pandeminin yayılması konusunda göçmenler günah keçisi yapılmış ve sosyal uyum süreçleri yarıda kesilmiştir. Yeni normalin ne olacağı tartışılardursun, bu dönemde iki farklı grup ortaya çıkmıştır. Birinci grup, bilimin öneminin farkına varan, yeni düzene kendini hazırlayan bireylerden oluşmaktadır. İkinci grupta ise, bilime inanmayan, kaderci anlayışa hakim, bir an önce eski alıştığı düzene dönmeye çalışan ve bu salgınla başedemeyen kişiler vardır.

Kitapta, sosyal bilimlerde pandemiyle tetiklenen temel güncel sorunların yanı sıra, birey ve devletteki yeni düzenin öncülleri tartışılmıştır. Bu tartışma, bir taraftan gelecek öngörüsünü de içerisinde barındırmaktadır. Kitapta yer alan çalışmaların tamamına yakını, görgül araştırmalara dayalıdır. Yaşanan, var olan görüngü, ancak alana dokunarak betimlenir ve anlamlandırılır.

Farklı disiplinlerden çalışmaları buluşturduğumuz bu kitap, üç ana temadan ve 10 bölümden oluşmaktadır. Dünya ve küresel salgını ele aldığımız *Birinci Ana Temada*, Onur Ender Aslan, “Toplumsal Hızlandırıcı olarak Küresel Salgın ve Dünya Düzeni” başlıklı Birinci Bölümde, salgını bir toplumsal hızlandırıcı olarak ele almış; yeni dünya düzeninin belirleyicisi olarak, yüzyıllardır süregelen Batı’nın başat konumunu değiştirecek ve Doğu Medeniyetine ivme kazandıracak bir sürecin de başladığına işaret etmektedir. Metinde, ana amacın “küresel salgının tarihsel ve toplumsal konumunu, içinde yaşadığımız çağın tarihselliği içerisinde anlamlandırmaya çalışmak” olduğunu vurgulayan Aslan, yeni düzende, 1980’lerden bu yana hüküm süren neoliberalizmin de güç kaybedeceğini ve bu paradigma değişikliğinin salgınla mücadelede önemi perçinlenen devletleri, dolayısıyla

devlet kurumlarını ve bürokrasiyi önceleyen bir yapı altında şekilleneceğini temel öngörülerini arasına eklemiştir.

Didem İşçi, “Kamu Yönetimi Anlayışlarının Covid-19 Salgını ile Mücadele Tecrübeleri Üzerine Bir Deneme: İngiltere ve Almanya” başlıklı kitap bölümünde, Batı modelinde kamu yönetimi açısından iki farklı gelenek olan neoliberal ve sosyal refah devleti anlayışlarını temsil eden İngiltere ve Almanya’nın salgın yönetimi politikaları karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Her ülkenin kendine özgü bir kamu yönetimi geleneğine sahip olmasının, devlet eliyle verilen eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinde farklı sonuçlar doğurmakta olduğu; bu durumun Covid-19 salgınında da farklı birtakım sonuçlara yol açtığı örneklerle açıklanmıştır. Ayrıca, kamu yönetiminde önemli bir faktör olan devlet ve birey ilişkisinde güvenin rolüne vurgu yapılmaktadır. Devletler, pandemi sürecinde kamu imkânlarını dahilinde kendi özgün stratejilerini geliştirmişlerdir. Yazıda, Onur Ender Aslan’ın da bulgularıyla ve öngörülerıyla örtüşecek şekilde, devletin ve kamu personel rejimlerinin, toplumlara ve bireyleri kitlesel olarak etkileyen bu krizde ihtiyaçlara cevap verebilecek en önemli aktör olduğu saptanmıştır.

Kitabın Türkiye ve Küresel Salgın başlığı altında yer alan *İkinci Ana Teması*nda, Dilek Çakır Özbey, “Vefa Sosyal Destek Grupları: Pandemi Sürecinde Kamu İdaresi Koordinasyonunda Ulusal Dayanışma” başlıklı bölümünde kısıtlamalarla birlikte sokağa çıkması yasaklanan vatandaşların temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere valilik ve kaymakamlıklar koordinasyonunda görev yapan Vefa gruplarını ele almıştır. Kamu yönetimi ve salgınla mücadele kapsamında, Vefa gruplarının faaliyetleri ulusal düzeyde verilen siyasi ve idari kararların yerelde etkili bir şekilde uygulanabilmesini sağlamış; Türkiye’nin dört bir yanında ihtiyacı olan vatandaşlara sosyal hizmet ve sosyal yardım sunmakla görevlendirilmiştir. Salgınla mücadele bağlamında, kısa sürede toplumsal dayanışmanın ve uzlaşının sembolü haline gelen Vefa Sosyal Destek Gruplarının, merkezi hükümetle yerel yönetimler arasında bir kamusal alanda, kapanma ve kısıtlamalara rağmen, kamu hizmetlerinin devamında sunduğu katkılar ortaya konulmuştur.

Sinan Yazıcı, “Türk Kamu Yönetimi ve Covid-19 Salgını” başlıklı kitap bölümünde, sağlık krizi olarak başlayan salgının diğer sektörleri de etkisi altına aldığından hareketle, Türk Kamu Yönetiminde nasıl bir dönüşüme yol açtığını incelemiştir. Bu çalışma, özellikle uzaktan çalışma ve beraberinde gelen dijital dönüşümün eğitim ve sağlık alanında kurumsal düzeyde getirmiş olduğu yenilikleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, ikincil kaynaklar ve ilgili bakanlıkların internet sitelerindeki verilerin taranmasıyla, pandemi sürecinde yaşanan dönüşümler incelenmiştir. Sonuç olarak, iyi ve başarılı uygulamalar yanında, yap-boz/deneme-yanılma tarzı pratiklerin denendiği Covid-19 sürecinin dijital dönüşümü

başlatmamakla beraber, 1990'lı yıllarda zaten uygulamaya konulmuş olan bazı dijital girişimlerin test edilmesine ve geliştirilmesine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. İlerleyen dönemde ve pandemi sonrasında, kullanılan dijital teknolojilerin kamu kurumlarında yaygınlaşarak toplumda kabul göreceği diğer bir öngörüdür.

Salgının afet olarak ele alınması gereğinin altını çizdiği “Afet Yönetiminde Covid-19 Salgını” başlıklı bölümde, Aslı Akay, salgın yönetiminde en başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere, ilgili diğer kurum ve kuruluşların çabalarına değinmiştir. Çalışmada genel anlamda afet yönetimi ve salgın ilişkisi ele alınmış; bu alandaki ulusal ve uluslararası politikalara yer verildikten sonra, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD), Covid-19 sürecinde müdahale ettiği afet ve acil durumlar ile salgının yönetimindeki çeşitli faaliyetleri değerlendirilmiştir. Pandemi ile mücadelede önemli fonksiyonları yerine getiren AFAD, hem salgınla hem de salgın devam ederken meydana gelen doğa veya insan kaynaklı diğer afetlerin yönetimine devam etmiştir. Ancak, Türkiye'de afet yönetiminin Covid-19 süreci ile birlikte artık daha farklı bir bakış açısıyla ele alınması gerekliliğinin altını çizen Akay, halihazırda salgın gibi biyolojik afetler sürerken, bu dönemde meydana gelen ve gelebilecek afetlere müdahale yolları, hazırlıklı olma ve müdahale-iyileştirme süreçlerinde dikkat edilmesi gereken diğer temel unsurları vurgulamıştır.

Kitabın Birey ve Küresel Salgın başlığı altındaki Üçüncü *Ana Temasında* 5 farklı bölüme yer verilmektedir. Bunlardan ilki, M. Hakan Türkçapar ve Yasemin Kahya'nın kaleme aldıkları ve pandeminin bireylerin iyilik hali üzerindeki etkilerini inceledikleri “Covid-19 Salgını ve İyilik Hali” başlıklı çalışmalarıdır. Yazarlar, psikoloji disiplininin bakış açısıyla irdeledikleri bölümde, salgının toplumun çeşitli kesimlerinde bireyleri psikolojik strese yatkınlaştırdığını ve genel iyilik halini olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Yoğun bulaş korkusu salgının gidişatına ve aşılama hızına göre azalsa da, özellikle belirsizliğe tahammülsüzlüğün, eski yaşam biçimine duyulan özlemin ve sosyal ilişkilerin kısıtlanmasının iyilik halini uzun dönemde etkilemeye devam edeceğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda, Covid-19 ile ilişkili işlevsel ve işlevsiz bireysel tepkileri Bilişsel-Davranışçı Kuram çerçevesinde örneklendirilerek açıklamışlar ve salgına rağmen iyilik halini koruyabilecek çeşitli bireysel ve kültürel mekanizmalara dikkat çekmişlerdir.

Şebnem Köşer Akçapar ve Aysima Çalışan, “Risk Toplumu ve Belirsizlik: Pandemi Döneminde Suriyeli Olmak” başlıklı çalışmalarında, geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusun durumunu mercek altına almışlardır. Farklı göçmen gruplar açısından, pandeminin sadece bir sağlık sorunu değil, çok boyutlu bir kriz halini aldığını belirten yazarlar, bu durumun mevcut kırılğanlıkları ve eşitsizlikleri derinleştirdiğini ifade etmişlerdir. Risk toplumu ve neoliberalizm etrafında şekillenen

tartışmalara gönderme yaparak oluşturdukları kuramsal çerçevede, pandeminin Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin temel haklardan yararlanmalarını ve hizmetlere erişimlerini nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Pandemi nedeniyle çevrimiçi derinlemesine görüşmelere dayanan bu nitel çalışmada, katılımcıların özgün deneyimleri ve baş etme stratejileri analiz edilmiştir. Buna göre, özellikle kadın ve çocuk mülteciler için kırılganlıkların arttığı ortaya konulmuş; teknik yetersizlikler sonucu kız çocukların eğitimine ara verildiği, erkek çocukların ise çocuk işçiliğine yöneldiği saptanmıştır. Herkes aşılınmadan kimsenin güvende olamayacağı dikkate alındığında, Suriyeli grupların da aşılınma süreçlerine dahil edilmesinin olumlu yanları vurgulanmıştır. Sonuç olarak, uluslararası koruma altındaki diğer sığınmacıları ve farklı göçmen grupları da içeren bir halk sağlığı planlamasının önemi vurgulanmıştır.

Burcu Özdemir Ocaklı, Betül Yalçın, Ezgi Arslan Özdemir ve Emine Özmete’nin birlikte kaleme aldıkları “Covid-19 Pandemisinin 65 yaş Üstü Bireylerin Ekonomik Durumuna Etkisi” başlıklı çalışma, pandeminin hem fiziksel, hem de psiko-sosyal etkilerini daha ağır yaşayan 65 yaş üstü bireylerin ekonomik yaşamı üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Araştırma kapsamında, istihdam, gelir durumu, algılanan finansal yeterlilik, resmi ve gayri-resmi mali yardım alma ve mali beklentiler konuları ele alınmıştır. TÜBİTAK desteğiyle yürütülen “Covid-19 Salgınının Türkiye’de Kuşaklararası Dayanışma Üzerine Etkisi” başlıklı projenin veri setinden ayrıştırılan, 482 adet 65 yaş ve üstü bireyin, ilgili anket sorularına verdiği cevaplar üzerinden analiz yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu, yaşlı bireylerin ekonomik yaşamının pandemi sürecinden oldukça olumsuz etkilendiği, özellikle eğitim düzeyi düşük, kadın ve sağlık problemleri yaşayan yaşlı bireylerin bu süreçten daha da olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir. Başta kriz dönemleri olmak üzere, sosyal destek politikaları belirlenirken, 65 yaş ve üstü bireylerin durumunun özellikle değerlendirilmesi, daha fazla etkilenen bireylere yönelik ek önemler alınması gerekliliğinin altını çizmişlerdir. Sonuç bölümünde, aktif yaşlanma politikaları dâhilinde 65 yaş ve üstü bireyler için güvenceli istihdam politikaları ve daha kapsayıcı sosyal yardım politikaları geliştirilmesi öneriler arasındadır.

Nagihan Taner, “Pandeminin Çalışan Kadın ve Aileye Etkisi” başlıklı, küçük çocuklu ve çalışan ebeveynlerin yer aldığı çekirdek aileler odaklı karma metodları kullandığı çalışmasında, sosyal izolasyon sırasında yaşanan aile içi sorunlara yer vermiştir. Ülkemizde çalışan annelerin, küçük çocukların bakımı için daha ziyade aile büyüklerinden ya da bakıcılardan, evin temizliği için ise kadın emek işçilerinden destek aldıkları bilinen bir durumdur. Özellikle tam kapanma sırasında bu desteğin ve sosyal sermayenin yitirilmesi ile, ailelerin yaşam dengesini bozulmuş; çalışan kadınlar aile içinde daha fazla rol üstlenmelerinden dolayı sıkıntı yaşadık-